

सर्गः [सञ्-घञ्] 1 Relinquishment, abandonment. -2 Creation; आराध्य विप्रान् स्मरमादिसर्गे Bhāg. 3. 1. 28; अस्याः सर्गविधौ प्रजापतिरभूच्चन्द्रो तु कान्तिप्रदः V. 1. 8. -3 The creation of the world; प्रलयस्थितिसर्गाणां कारणतां गतः Ku. 2. 6; R. 3. 27; सर्गो नवाविधस्तस्य प्राकृतो वैकृतस्तु यः Bhāg. 3. 10. 13. -4 Nature, the universe; इहैव तैर्जितः सर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः Bg. 5. 19. -5 Natural property, nature. -6 Determination, resolve; गृहाण शस्त्रं यदि सर्ग एष ते R. 3. 51; 14. 42; Śi. 19. 38. -7 Assent, agreement. -8 A section, chapter, canto (as of a poem). -9 Rush, onset, advance (of troops). -10 Voiding of excrement; राजमार्गे गवां मध्ये धान्यमध्ये च धर्मिणः। नोपसेवन्ति राजेन्द्र सर्गं मूत्रपुरीषयोः॥ Mb. 13. 162. 35. -11 N. of Śiva. -12 Fainting, swoon (मोह). -13 Ved. A horse. -14 Production (of the implement of war); सर्गाणां चान्वेक्षणम् Mb. 12. 59. 44 (com. सर्गाणां रथादिनिर्माणानाम्). -15 Effort, exertion. -16 The aspiration at the end of a word (विसर्ग). -**Comp.** -**क्रमः** the order of creation. -**बन्धः** a great poem having several cantos, a Mahākāvya; सर्गबन्धो महाकाव्यम् S. D.

सर्ज 1 Ā. (सर्जति) 1 To acquire, gain. -2 To earn by labour.

सर्जः 1 N. of a tree (साल). -2 The resinous exudation of the Sala tree. -3 A timber tree; उत्फुल्लार्जुन-सर्जवासितवहत् (महत्) Mal. 9. 17. -**Comp.** -**निर्यासकः**, -**मणिः**, -**रसः** resin; वृकधूपं सर्जरसं शिलाजतु च सिक्थकम् Śiva B. 30. 17.

सर्जकः The Sala tree. -**कम्** The first change in warm milk when mixed with तक्र.

सर्जनम् [सञ्-ल्युट्] 1 Abandoning, quitting. -2 Letting loose. -3 Creating. -4 Voiding. -5 The rear of an army. -6 Lifting up; पुनर्यत्नमकरोद्द्रथसर्जने Mb. 8. 91. 21. -**नी** One of the three folds of anus.

सर्जिः, **सर्जिका**, **सर्जी** f., **सर्जिकाक्षारः**, **सर्जिक्षारः** Natron; सौवर्चलं यवक्षारं सर्जिकां च हरीतकीम् Śiva B. 30. 17.

सर्जुः, **सर्जूः** [सञ्-ऊः Un. 1. 77] 1 A trader. -2 Neck-lace. -3 Going, following. -f. Lightning.

सर्जूरः A day.

सर्जः The resin of the Sala tree.

सर्जसिः m. [Un. 4. 111] Water.

सर्जाकम् Water.

सर्पः [सप्-घञ्] 1 Serpentine or winding motion, gliding. -2 Flowing, going. -3 A snake, serpent. -4 N. of a tree (नागकेशर). -5 The Āśleṣā constellation. -6 N. of a tribe of Mlechehas or barbarians. -**Comp.** -**अक्षी** a kind of plant (Mar. थोर मुंगूसवेल). -**अदनी** the ichneumon plant (Mar. मुंगूसवेल). -**अरातिः**, -**अरिः** 1 an ichneumon. -2 a peacock. -3 an epithet of Garuḍa. -**अशनः** a peacock. -**आवासः** an ant-hill. -**आवासम्**,

-**इष्टम्** the sandal tree. -**ईश्वरः** N. of Vāsuki. -**गतिः** a snake's tortuous movement (in wrestling). -**गन्धा** the ichneumon plant (Mar. लघु मुंगूसवेल). -**छत्रम्** a mushroom. -**तृणः** an ichneumon. -**दंष्ट्रा** 1 a snake's fang. -2 Croton Polyandrum (दन्ती). -**दण्डा** a kind of pepper. -**दमनी** N. of a plant (Mar. वांझ कटौली). -**द्विष्** a peacock. -**धारकः** a snake charmer. -**निर्मोचनम्** the cast-off skin of a snake. -**फणिजः** the gem found in a snake's head, the snake-gem. -**बन्धः** an artifice, subtle device. -**भुज्** m. 1 a peacock. -2 a crane. -3 a large snake. -**भृता** the earth. -**मणिः** a snake-gem. -**राजः** N. of Vāsuki. -**लता** Piper Betel (नागवल्ली); also सर्पवल्ली. -**विद्** m. a conjuror, snake-charmer. -**विद्या**, -**वेदः** Snake-science; सर्पदेवजनविद्यामेतद्भगवोऽध्येमि Ch. Up. 7. 1. 2. -**सत्रम्** a sacrifice for the destruction of serpents (performed by king Janamejaya). -**सत्रिन्** m. N. of king Janamejaya; see जनमेजय. -**हन्** m 1 an ichneumon. -2 N. of Garuḍa.

सर्पणम् [सप्-ल्युट्] 1 Creeping, gliding; इदं मे महदाश्चर्यं पर्वतस्येव सर्पणम् Mb. 5. 75. 21. -2 Tortuous motion. -3 The flight of an arrow nearly parallel to the ground.

सर्पिणी 1 A female serpent. -2 N. of a small medicinal herb.

सर्पितम् A real snake-bite.

सर्पिन a. 1 Creeping, gliding, winding, going tortuously. -2 Moving, going (in general); यूका मन्दविसर्पिणी Pt. 1. 252.

सर्पिस् n. [सप्-इसि Un. 2. 107] Clarified butter; (for the difference between घृत and सर्पिस् see आज्य); यद्यप्यस्मिन् सर्पिर्वोदकं वा सिञ्चति वर्मनी एव गच्छति Ch. Up. 4. 15. 1. -**Comp.** -**आसुतिः** an epithet of Agni. -**कुण्डिका** a butter-jar. -**समुद्रः** the sea of clarified butter, one of the seven seas.

सर्पिष्मत् a. Dressed with clarified butter.

सर्व 1 P. (सर्वति) To go, move.

सर्मः 1 Going, motion; अभिक्रम्याव जिन्नतेऽपः सर्माय चोदयन् Rv 1. 80. 5. -2 The sky. -3 Heaven. -**सर्मन्** n. happiness; Un. 1. 130.

सर्व 1 P. (सर्वति) To hurt, injure, kill.

सर्व pron. a. [सतमनेन विश्वमिति सर्वम् Un. 1. 151] (nom. pl. सर्वे m.) 1 All, every; उपर्युपरि पश्यन्तः सर्वे एव दरिद्रति H. 2. 2; रिक्तः सर्वो भवति हि लघुः पूर्णता गौरवाय Me. 20. -2 Whole, entire, complete. -**र्वः** 1 N. of Viṣṇu. -2 of Śiva. -**र्वम्** Water. -**Comp.** -**अङ्गम्** 1 the whole body. -2 all the Vedāngas. (-ङ्गः or रूपः) N. of Śiva. -**अङ्गीण** a. pervading or thrilling through the whole body; सर्वाङ्गीणः स्पर्शः सुतस्य किल V. 5. 11. -**अधिकारिन्** -m., **अध्यक्षः** a general superintendent. -**अनुक्रमणिका**,